

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра загальної, вікової та педагогічної психології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політична психологія

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напряму підготовки 6.030102 «Психологія»
(шифр і назва напряму підготовки)
спеціальність _____
(шифр і назва спеціальності)
спеціалізація _____
(назва спеціалізації)
інститут, факультет, відділення Інститут людини
(назва інституту, факультету, відділення)

2015 – 2016 навчальний рік

Робоча програма «Політична психологія» для студентів за напрямом підготовки 6.030102 «Психологія»

Розробник: Ткачишина Оксана Романівна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Протокол від “9” грудня 2015 року № 8

Завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології, доктор психологічних наук, професор

_____ (О.П. Сергєєнкова)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи Інституту людини

_____ Н.А. Клішевич

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робочу навчальну програму з дисципліни «Політична психологія» укладено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС). Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати здобувач першого (бакалаврського) рівня відповідно до вимог освітньо-професійної програми, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Політична психологія», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Робоча навчальна програма з дисципліни «Політична психологія» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено на основі освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня відповідно до навчального плану напряму підготовки 6.030102 «Психологія» денної форми навчання.

У період активного розвитку суспільства, коли загострюється політична боротьба, затребуваними і необхідними для студентів-психологів стають знання закономірностей психології масової політичної свідомості та поведінки; їх динаміки в історичному процесі; політичного лідерства і т. ін. У даному курсі пропонується ознайомлення з історією та теорією політичної психології, закономірностями політичної соціалізації молоді і формування зрілого громадянина, а також окремими психотехнологіями політичного імідж-мейкінгу.

Мета курсу – ознайомити студентів з проблемами теорії і практики сучасної політичної психології, сформувати початкові уміння та навички інформаційно-аналітичної роботи в галузі політичної психології, розвивати професійне мислення та сприяти професійному самовизначенню.

Завдання курсу:

- Оволодіння та подальше вільне оперування професійною термінологією, використовуваною в даній сфері практичної діяльності.
- Вивчення теоретичних аспектів та теоретичних моделей психологічних явищ та процесів, що впливають на політичну свідомість і політичну самосвідомість людини.
- Оволодіння основними техніками та процедурами в галузі політичної психології.
- Вивчення взаємозв'язку політичних процесів та людського несвідомого.
- Вивчення психологічних явищ та процесів, що викликають та супроводжують політичні кампанії.
- Формування уявлень про політичні технології
- Формування у студентів навичок аналізу змісту та складових впливу політичних кампаній.
- Формування у студентів вміння та навичок політичного консультування.
- Проводити науково-дослідну роботу з питань політичної психології.

В результаті засвоєння модулів студенти повинні **знати:**

- професійну термінологію, що існує в даній сфері, основну проблематику, завдання, головні напрями досліджень у галузі політичної психології;

- історію становлення політичної психології;
- концепції та теорії західних і вітчизняних дослідників, що найбільше вплинули на розвиток політико-психологічної думки, теорії політичного впливу;
- особливості особистості політичного лідера;
- психологічні складові політичних подій;
- особливості проведення політичних кампаній.

На основі цих знань під час семінарських занять та самостійної роботи студенти **набувають уміння та навички:**

- вибирати джерела та канали інформації, систематизувати та обробляти інформацію;
- використовуючи у соціальній практиці психологічні теорії та методики психологічного дослідження, виділяти і оцінювати соціальні, політичні, культурні, вихідні складові соціально-психологічних явищ;
- розробляти та надавати рекомендації щодо організації та проведення пропагандистських, рекламних PR-акцій на замовлення політичних та громадських організацій;
- аналізуючи сучасні документи та історичні матеріали, що відтворюють закономірності попереднього життя українського народу, визначати особливості сучасного соціально-політичного розвитку українського суспільства та його перспективу на основі аналізу результатів самоспостережень, використовуючи ознаки конкретної ідеології, встановлювати власні політичні переконання;
- на основі аналізу результатів власних спостережень, використовуючи ознаки конкретної ідеології, встановлювати політичні переконання учасників спільної діяльності;
- на основі аналізу державних нормативно-правових документів, програмних документів політичних партій, використовуючи ознаки їх класифікації, а також ознаки конкретної ідеології, визначати тип політичної партії та її ідеологічну орієнтацію;
- враховувати політичні переконання при здійсненні діяльності.

У процесі вивчення дисципліни «Політична психологія» у студентів формуються наступні **компетентності:**

- виділяти, аналізувати соціально-психологічні явища у політиці;
- підбирати адекватні способи вирішення соціально-психологічних проблем у політичній сфері;
- формувати рекомендації щодо оптимізації політичної участі та поведінки особистості, як суб'єкта політики;
- робити психологічний прогноз щодо масових настроїв в політиці;
- відслідковувати різні групові явища та характеристики.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, «Політична психологія» становить 108 год., із них 14 год. – лекції, 14 год. – семінарські заняття, 4 год. – модульний контроль, 40 год. – самостійна робота, 36 год. – підготовка до екзамену. Вивчення студентами навчальної дисципліни «Політична психологія» завершується екзаменом.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0103 «Соціально-політичні науки» (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки 6.030102 «Психологія» (шифр і назва)		
Модулів – 2		Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		3-й	-й
Загальна кількість годин – 108		Семестр	
	6-й	-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-професійний рівень: перший (бакалаврський)	Лекції	
		14 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		40 год.	год.
		Самостійна підготовка до екзамену: 36 год.	
		Модульний контроль:	
4 год.			
Вид контролю:			
екзамен			

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних:	лекцій	семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Підготовка до екзамену	Модульний контроль
Змістовий модуль I.									
Теоретико-методологічні основи політичної психології									
1.	Політична психологія як наука	16	4	2	2		6	6	
2.	Політична психологія особистості	14	4	2	2		6	4	
3.	Психологічні аспекти політичної орієнтації, участі та поведінки	14	4	2	2		4	6	
	Модульний контроль	2	2						2
	Разом:	46	14	6	6		16	16	2
Змістовий модуль II.									
Соціально-психологічні явища в політичній психології									
4.	Політична влада як об'єкт політичної психології	16	4	2	2		6	6	
5.	Політична психологія лідерства	14	4	2	2		6	4	
6.	Психологія груп та масових настроїв в політиці	12	4	2	2		4	4	
7.	Основні форми виявлення політичної психології	18	4	2	2		8	6	
	Модульний контроль	2	2						2
	Разом:	62	16	8	8		24	20	2
	Всього за навчальним планом:	108		14	14		40	36	4

III. ПРОГРАМА

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи політичної психології

Лекція 1. Політична психологія як наука (2 год.)

Політична психологія як міждисциплінарна наука на стику політології та соціальної психології. Місце політичної психології в системі суспільствознавства. Психологічні аспекти, фактори і „складові” політики як предмет політичної психології. Структура і функції політичної психології. Основні завдання політичної психології. Проблемне поле політичної психології. Методи політичної психології: опитування (анкетування, інтерв'ю, фокус-групи) і контент-аналіз. Тестова психодіагностика: проєктивні та стандартизовані методики та їх використання в політичній психології. Метод семантичного диференціалу. Метод рангових репертуарних сіток.

Основні поняття і категорії політичної психології: політична свідомість, політична самосвідомість, колективне несвідоме у політиці, політична культура, політична психіка, політичні установки і стереотипи. Методи політико-психологічних досліджень. Сфера практичного застосування політико-психологічних знань. Становлення та основні етапи розвитку політичної психології. Витоки політико – психологічних досліджень. Франко – італійська психологія мас. Німецька «психологія народів». Австрійська психоаналітична традиція. Політико-психологічна проблематика в інтелектуальній вітчизняній традиції початку ХХ століття.

Ключові поняття: політична психологія, політична свідомість, політична самосвідомість, колективне несвідоме у політиці, політична культура, політична психіка, політичні установки і стереотипи, психологія мас.

Семінар 1. Політична психологія у системі наукового знання.

Лекція 2. Політична психологія особистості (2 год.)

Людина і політика. Об'єктне і суб'єктне ставлення до індивіда. Підкорення і інтерес як основні поняття даних позицій. Психологічні основи політичної соціалізації та ідентифікації особистості. Поняття політичної соціалізації. Формування зрілого громадянина як основна мета політичної соціалізації. Сучасні теорії політичної соціалізації особистості. Механізми політичної соціалізації. Фактори й етапи процесу політичної соціалізації, його основні функції і завдання. Основні системи політичної соціалізації.

Проблема ідентифікаційних практик особистості в політичній психології. Основні завдання, типи і види процесів ідентифікації. Поняття громадянської і національної ідентичності особистості. Психологічні умови розвитку позитивної громадянської ідентичності. Сприймання держави як важливий чинник формування громадянської ідентичності. Проблема політичної ресоціалізації особистості. Засвоєння нових політичних цінностей та ідеалів у зрілому віці.

Генезис політичної свідомості. Політична свідомість як психічний феномен. Політична самосвідомість. Психологія політичного мислення. Політична активність. Політична пасивність. Політичне відчуження.

Ключові поняття: політична соціалізація особистості, ідентифікація, громадянська ідентичність, національна ідентичність, політична ресоціалізація, політична свідомість, політична самосвідомість, політичне мислення, політична активність, політична пасивність, політичне відчуження.

Семінар 2. Сутність та особливості політичної психології особистості.

Лекція 3. Психологічні аспекти політичної орієнтації, участі та поведінки (2 год.)

Психологічні особливості політичної орієнтації суб'єктів політичного процесу. Поняття про політичну орієнтацію. Вибір політичної орієнтації. Політична участь і поведінка: особливості та основні типи. Поняття про політичну участь особистості. Форми існування політичних відносин. Основні типи політичної поведінки. Сутність політичної діяльності, її основні детермінанти.

Психологічні аспекти формування політичної культури. Сутність політичної культури як соціального явища. Існуючі підходи щодо трактування поняття «політична культура». Структура політичної культури. Основні характеристики політичної культури. Види політичної культури. Функції політичної культури. Особливості демократичної та автократичної політичної культури. Політичні установки і стереотипи.

Ключові поняття: політична орієнтація, політична участь, політична поведінка, політичні відносини, політична діяльність, політична культура, політичні установки, політичні стереотипи.

Семінар 3. Психологічна характеристика політичної орієнтації, участі та поведінки особистості.

Модульна контрольна робота 1.

Змістовий модуль II. Соціально-психологічні явища в політичній психології

Лекція 4. Політична влада як об'єкт політичної психології (2 год.)

Психологія влади: генезис і основні види прояву. Визначення поняття влади у вітчизняній та зарубіжній літературі. Потреба у владі, мотив влади. Підходи до вивчення психологічних характеристик політичної влади: соціобіологічний підхід (Ф. Ніцше), компенсаторна концепція влади (А. Адлер), поліпотребнісний підхід до мотивації влади (С. Каверін), концепція «адикції влади» (В. Міневич та С. Рожков).

Основні характеристики влади. Головні ознаки влади. Класифікація джерел влади (за Д. Френчем, Б. Рейнвейном і Д. Картрайтом): винагороди, примусу, еталону, знавця (експерта), інформаційна, нормативна влада.

Рівні та психологічні ознаки легітимності влади. Фактори, що знижують легітимність влади. Джерела та носії влади. Громадська думка і влада. Психологічний вимір політико-владних відносин. Психологічна сутність політичної влади. Політичні партії та їх види. Психологія парламентського лобізму. Поняття «лобі», «лобізм», «лобіювання». Типи мотивації лобістської діяльності парламентаріїв.

Ключові поняття: політична влада, влада винагороди, влада примусу, влада еталону, влада експерта, інформаційна влада, нормативна влада, легітимність влади, джерела влади, носії влади, громадська думка, політична партія, парламентський лобізм.

Семінар 4. Психологія політичної влади.

Лекція 5. Політична психологія лідерства (2 год.)

Політичне лідерство як психологічний феномен. Поняття «політичний лідер». Існуючі політико-психологічні підходи до вивчення проблеми лідерства. Статус політичного лідера. Функції політичного лідера. Співвідношення понять «лідер» і «вождь». Моделі типології лідерства за Б. Парігіним. Типи політичних лідерів за основними критеріями: прагнення до влади, джерела керівництва, функції в політичній системі, політична активність, ставлення до власної компетенції.

Типи політичних лідерів в залежності від мотивації діяльності: традиційні, легальні (бюрократичні), харизматичні лідери. Рівні політичного лідерства в залежності від масштабів політичної діяльності. Основні риси політичного лідера, його психологічні якості. Лідерство і керівництво. Важливі якості сучасного політичного лідера в Україні.

Психологічні аспекти формування і особливості функціонування політичної еліти. Поняття еліти. Функції політичної еліти. Типи еліт. Політична еліта в Україні.

Ключові поняття: лідерство, політичний лідер, вождь, політична активність, джерела керівництва, керівництво, політична еліта.

Семінар 5. Політичне лідерство як психологічний феномен.

Лекція 6. Психологія груп та масових настроїв в політиці (2 год.)

Група як суб'єкт політики. Групи номінальні і реальні. Групи „великі” і „малі”. Психологія малих груп у політиці. Малі групи як суб'єкт політичної дії. Типи і типології малих груп у політиці. Лідер і група. Основні критерії формування малих груп в політиці: принципи компетентності, єдності поглядів, особистої відданості лідеру та ін. Групи – „команди” лідера. Основні варіанти „команд” в історії. Закон „трьох команд” лідера: статика і динаміка. „Парадокс лідера” і його варіанти. Етапи формування малих груп у політиці. Внутрішні механізми становлення політичної групи.

Психологія великих груп в політиці. Соціально-групова психологія, соціально-групова свідомість та соціально-групова ідеологія. Діалектика розвитку групової свідомості: „група в собі” і „група для себе”. Рівні розвитку спільності великих груп. Риси політичної психології основних соціальних груп. Основні види національно-етнічних груп. Національний характер та національна свідомість.

Психологія мас в політиці. Психологія масових політичних настроїв. Масові настрої і політична наука. Психологія масової свідомості і громадської думки. Стихійні форми поведінки в політиці. Стихійна поведінка, її механізми. Система масової комунікації. Основні суб'єкти стихійної поведінки.

Ключові поняття: мала група, велика група, соціально-групова психологія, соціально-групова свідомість, соціально-групова ідеологія, національний характер, національна свідомість, психологія мас, масові настрої, масова свідомість, громадська думка, стихійна поведінка, масова комунікація.

Семінар 6. Особливості політичної психології груп та масових політичних настроїв.

Лекція 7. Основні форми виявлення політичної психології (2 год.)

Психологічні особливості політичних технологій. Поняття про політичні технології, їх види. Особливості індивідуальних політичних технологій. Технології прийняття політичного рішення, технології виборчих кампаній. Поняття «політичне рішення», класифікація політичних рішень. Етапи процесу прийняття політичного рішення. Види виборчих систем, що існують у світовій практиці. Поняття про виборчі технології.

Психологія політичних конфліктів. Поняття про політичний конфлікт. Джерела політичних конфліктів. Системні і несистемні політичні конфлікти. Типи політичних конфліктів. Способи запобігання політичному конфлікту. Способи розв'язання політичних конфліктів.

Психологія політичних маніпуляцій, міфів та насилля. Поняття про політичну маніпуляцію. Маніпуляції в політиці. Існуючі підходи до визначення поняття «політичний міф». Основні типи політичних міфів. Політичне насильство: умови виникнення й основні види. Форми політичного насилля. Класифікація політичного насилля. Радикалізм і екстремізм у політичному процесі. Тероризм: психологія політичної деструктивності.

Ключові поняття: політичні технології, політичне рішення, виборчі технології, політичний конфлікт, політична маніпуляція, політичний міф, політичне насильство, радикалізм, екстремізм, тероризм.

Семінар 7. Психологічна характеристика основних форм виявлення політичної психології.

Модульна контрольна робота 2.

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Політична психологія»

Разом: 108 год., лекції – 14 год., семінарські заняття – 14 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 40 год., самостійна підготовка до екзамену – 36 год., екзамен.

Модулі	Змістовий модуль I			Змістовий модуль II			
Назва модуля	Теоретико-методологічні основи політичної психології			Соціально-психологічні явища в політичній психології			
Кіл. балів за модуль	76 балів			93 бали			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7
Теми лекцій (за відвідув. 1 бал)	Політична психологія як наука	Політична психологія особистості	Психологічні аспекти політичної орієнтації, участі та поведінки	Політична влада як об'єкт політичної психології	Політична психологія лідерства	Психологія груп та масових настроїв в політиці	Основні форми виявлення політичної психології
Теми семінар. занять (за відвідув. 1 бал)	Політична психологія у системі наукового знання	Сутність та особливості політичної психології особистості	Психологічна характеристика політичної орієнтації, участі та поведінки особистості	Психологія політичної влади	Політичне лідерство як психологічний феномен	Особливості політичної психології груп та масових політичних настроїв	Психологічна характеристика основних форм виявлення політичної психології
Бали за роботу на семін. зан.	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів
Самост. робота	Історичний розвиток політичної психології як науки (5 б.)	Проблема політичної ресоціалізації особистості (5 б.)	Політичні установки і стереотипи (5 б.)	Психологія парламентського лобізму (5 б.)	Важливі якості сучасного політичного лідера в Україні (5 б.)	Психологія масової свідомості і громадської думки (5 б.)	Особистісні властивості терориста, соціально-психологічні характеристики терористичних груп (5 б.)
Види пот.конт.	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)			Модульна контрольна робота 2 (25 балів)			
Підсум. контроль	Коефіцієнт: 169:60=2,8 кр. ЕКЗАМЕН (40 балів)						

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи політичної психології

Семінар 1.

Тема: Політична психологія у системі наукового знання (2 год.)

План заняття

1. Сутність та предмет політичної психології.
2. Проблематика та структура політичної психології.
3. Функції та основні завдання політичної психології.
4. Основні поняття і категорії політичної психології.
5. Характеристика методів політичної психології.
6. Становлення та основні етапи розвитку політичної психології.

Основна література: 2, 6, 9, 11, 12, 20, 23, 28, 29, 32, 34, 37, 48.

Додаткова література: 52, 54, 56.

Семінар 2.

Тема: Сутність та особливості політичної психології особистості (2 год.)

План заняття

1. Сутність політичної соціалізації особистості, її механізми.
2. Фактори та етапи процесу політичної соціалізації.
3. Основні функції і завдання політичної соціалізації особистості.
4. Політична ідентифікація особистості, основні завдання, типи і види процесів ідентифікації.
5. Проблема політичної ресоціалізації особистості.
6. Політична свідомість як психічний феномен.
7. Психологія політичного мислення, політична активність, політична пасивність.

Основна література: 6, 10, 11, 12, 14, 23, 28, 35, 38, 39.

Додаткова література: 51, 54, 56, 59,

Семінар 3.

Тема: Психологічна характеристика політичної орієнтації, участі та поведінки особистості (2 год.)

План заняття

1. Психологічні особливості політичної орієнтації суб'єктів політичного процесу.
2. Політична участь і поведінка: особливості та основні типи.
3. Поняття про політичну діяльність, її основні детермінанти.
4. Сутність політичної культури як соціального явища.
5. Структура і основні характеристики політичної культури.
6. Функції та види політичної культури.
7. Політичні установки і стереотипи.

Основна література: 2, 9, 12, 15, 23, 24, 28, 32, 33, 35, 44.

Додаткова література: 50, 54, 56, 67, 68.

Змістовий модуль II. Соціально-психологічні явища в політичній психології

Семінар 4.

Тема: Психологія політичної влади (2 год.)

План заняття

1. Психологія влади: генезис і основні види прояву.
2. Підходи до вивчення психологічних характеристик політичної влади, потреба у владі.
3. Основні характеристики та ознаки влади.
4. Класифікація джерел влади (за Д. Френчем, Б. Рейнвейном і Д. Картрайтом).
5. Рівні та психологічні ознаки легітимності влади, фактори, що знижують легітимність влади.
6. Політичні партії та їх види.
7. Психологія парламентського лобізму.

Основна література: 3, 5, 10, 12, 18, 20, 26, 32, 42, 43, 47, 49.

Додаткова література: 50, 53, 55, 63, 64.

Семінар 5.

Тема: Політичне лідерство як психологічний феномен (2 год.)

План заняття

1. Існуючі політико-психологічні підходи до вивчення проблеми лідерства.
2. Функції політичного лідера. Співвідношення понять «лідер» і «вождь».
3. Моделі типології лідерства та типи політичних лідерів.
4. Рівні політичного лідерства в залежності від масштабів політичної діяльності.
5. Основні риси політичного лідера, його психологічні якості.
6. Психологічні аспекти формування і особливості функціонування політичної еліти.

Основна література: 4, 6, 11, 12, 17, 23, 30, 36, 43, 46, 47, 49.

Додаткова література: 50, 52, 54, 55.

Семінар 6.

Тема: Особливості політичної психології груп та масових політичних настроїв (2 год.)

План заняття

1. Малі групи як суб'єкт політичної дії.
2. Основні критерії формування малих груп в політиці.
3. Етапи формування малих груп у політиці.
4. Психологія великих груп в політиці.
5. Рівні розвитку спільності великих груп.
6. Психологія масових політичних настроїв.
7. Психологія масової свідомості і громадської думки.
8. Стихійні форми поведінки в політиці.

Основна література: 2, 12, 15, 18, 19, 21, 25, 26, 31, 32, 38, 41, 45.

Додаткова література: 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 69.

Семінар 7.

Тема: Психологічна характеристика основних форм виявлення політичної психології (2 год.)

План заняття

1. Психологічні особливості політичних технологій.
2. Поняття «політичне рішення», класифікація політичних рішень.
3. Етапи процесу прийняття політичного рішення.
4. Психологія політичних конфліктів, джерела політичних конфліктів.
5. Способи запобігання політичному конфлікту. Способи розв'язання політичних конфліктів.
6. Маніпуляції в політиці, політичні міфи.
7. Політичне насильство: умови виникнення й основні види.
8. Психологічний аспект аналізу феномена політичного тероризму.

Основна література: 1, 3, 6, 8, 10, 12, 13, 16, 18, 22, 24, 27, 31, 40, 42, 47.

Додаткова література: 51, 53, 56, 63, 65, 66, 69.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи політичної психології

Тема 1. Політична психологія як наука (6 год.)

1. Опрацювати тему «Історичний розвиток політичної психології як науки», зробити змістовний конспект. – (5 б.).

Тема 2. Політична психологія особистості (6 год.)

1. Самостійне опрацювання теми «Проблема політичної ресоціалізації особистості», зробити конспект основних аспектів. – (5 б.).

Тема 3. Психологічні аспекти політичної орієнтації, участі та поведінки (4 год.)

1. Опрацювати тему «Політичні установки і стереотипи», зробити змістовний конспект. – (5 б.).

Змістовий модуль II. Соціально-психологічні явища в політичній психології

Тема 4. Політична влада як об'єкт політичної психології (6 год.)

1. Самостійне опрацювання теми «Психологія парламентського лобізму», зробити конспект основних аспектів. – (5 б.).

Тема 5. Політична психологія лідерства (6 год.)

1. Самостійне опрацювання теми «Важливі якості сучасного політичного лідера в Україні», зробити змістовний конспект. – (5 б.).

Тема 6. Психологія груп та масових настроїв в політиці (4 год.)

1. Опрацювати тему «Психологія масової свідомості і громадської думки», зробити конспект основних аспектів. – (5 б.).

Тема 7. Основні форми виявлення політичної психології (8 год.)

1. Самостійне опрацювання теми «Особистісні властивості терориста, соціально-психологічні характеристики терористичних груп», зробити змістовний конспект. – (5 б.).

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання
Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи політичної психології			
Тема 1. Політична психологія як наука (6 год.) Опрацювати тему «Історичний розвиток політичної психології як науки», зробити змістовний конспект.	Семінар, модульний контроль, екзамен	5	До семінару 1
Тема 2. Політична психологія особистості (6 год.) Самостійне опрацювання теми «Проблема політичної ресоціалізації особистості», зробити конспект основних аспектів.	Семінар, модульний контроль, екзамен	5	До семінару 2
Тема 3. Психологічні аспекти політичної орієнтації, участі та поведінки (4 год.) Опрацювати тему «Політичні установки і стереотипи», зробити змістовний конспект.	Семінар, модульний контроль, екзамен	5	До семінару 3
Змістовий модуль II. Соціально-психологічні явища в політичній психології			
Тема 4. Політична влада як об'єкт політичної психології (6 год.) Самостійне опрацювання теми «Психологія парламентського лобізму», зробити конспект основних аспектів.	Семінар, модульний контроль, екзамен	5	До семінару 4
Тема 5. Політична психологія лідерства (6 год.) Самостійне опрацювання теми «Важливі якості сучасного політичного лідера в Україні», зробити змістовний конспект.	Семінар, модульний контроль, екзамен	5	До семінару 5
Тема 6. Психологія груп та масових настроїв в політиці (4 год.) Опрацювати тему «Психологія масової свідомості і громадської думки», зробити конспект основних аспектів.	Семінар, модульний контроль, екзамен	5	До семінару 6
Тема 7. Основні форми виявлення політичної психології (8 год.) Самостійне опрацювання теми «Особистісні властивості терориста, соціально-психологічні характеристики терористичних груп», зробити змістовний конспект.	Семінар, модульний контроль, екзамен	5	До семінару 7
<i>Разом: 40 год.</i>	<i>Разом: 35 балів</i>		

VII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення здобувачів першого (бакалаврського) рівня із дисципліни «Політична психологія» оцінюються за системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності здобувачів першого (бакалаврського) рівня з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти, де зазначено види й терміни контролю.

Таблиця 7.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного та підсумкового контролю з дисципліни «Політична психологія»

№	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1	Відвідування лекцій (1 бал)	7
2	Відвідування семінарських занять (1 бал)	7
3	Робота на семінарському занятті (10 балів)	70
4	Виконання модульної роботи (25 балів)	50
5	Виконання самостійної роботи (5 балів)	35
	Підсумковий рейтинговий бал	169 балів
	Екзамен (40 балів)	40

Індекс перерахунку: $169: 60=2,8$

Всі рейтингові бали, що обрав студент, вираховуються так: набрана студентом кількість балів ділиться на 2,8.

Таблиця 7.2

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок

D	69-74 балів	Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу - досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, доповіді.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; реферат, конспекти занять.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

VIII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- Словесні: лекція (традиційна, проблемна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій, семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація, перегляд відео.
- Практичні: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості тощо.

IX. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ підручники та навчальні посібники;

- ✓ навчально-методичні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

X. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Розкрийте предмет політичної психології.
2. Проаналізуйте проблематику та структуру політичної психології.
3. Розкрийте місце політичної психології в системі гуманітарних наук.
4. Проаналізуйте функції та основні завдання політичної психології.
5. Розкрийте методи політичної психології: загальна характеристика.
6. Розкрийте сутність опитування і контент-аналізу як методів політичної психології.
7. Проаналізуйте становлення та основні етапи розвитку політичної психології.
8. Розкрийте сутність політичної соціалізації особистості, її механізми.
9. Проаналізуйте фактори та етапи процесу політичної соціалізації.
10. Розкрийте зміст політичної ідентифікації особистості, основні завдання, типи і види процесів ідентифікації.
11. Розкрийте сутність громадянської ідентичності особистості у порівнянні з ідентичністю національною.
12. Проаналізуйте проблему політичної ресоціалізації особистості.
13. Розкрийте зміст політичної свідомості як психічного феномену.
14. Охарактеризуйте психологію політичного мислення, політичної активності, політичної пасивності.
15. Розкрийте психологічні особливості політичної орієнтації суб'єктів політичного процесу.
16. Розкрийте сутність політичної участі і поведінки: особливості та основні типи.
17. Розкрийте поняття про політичну діяльність, її основні детермінанти.
18. Проаналізуйте сутність політичної культури як соціального явища.
19. Розкрийте структуру і основні характеристики політичної культури.
20. Проаналізуйте функції та види політичної культури.
21. Розкрийте зміст політичних установок і стереотипів.
22. Розкрийте сутність психології влади: генезис і основні види прояву.
23. Проаналізуйте підходи до вивчення психологічних характеристик політичної влади, потреба у владі.
24. Назвіть основні характеристики та ознаки влади.
25. Проаналізуйте класифікацію джерел влади (за Д. Френчем, Б. Рейнвейном і Д. Картрайтом).
26. Проаналізуйте рівні та психологічні ознаки легітимності влади, фактори, що знижують легітимність влади.
27. Розкрийте сутність політичних партій та їх види.
28. Проаналізуйте психологію парламентського лобізму.

29. Проаналізуйте існуючі політико-психологічні підходи до вивчення проблеми лідерства.
30. Назвіть функції політичного лідера. Співвідношення понять «лідер» і «вождь».
31. Проаналізуйте моделі типології лідерства та типи політичних лідерів.
32. Розкрийте рівні політичного лідерства в залежності від масштабів політичної діяльності.
33. Назвіть основні риси політичного лідера, його психологічні якості.
34. Проаналізуйте гендерні аспекти політичного лідерства.
35. Розкрийте мотивацію політичного лідерства.
36. Проаналізуйте Я-концепцію і самооцінку політичного лідера.
37. Розкрийте основні принципи імідж-мейкінгу політичного лідера.
38. Проаналізуйте психологічні аспекти формування і особливості функціонування політичної еліти.
39. Розкрийте сутність малих груп як суб'єктів політичної дії.
40. Назвіть основні критерії формування малих груп в політиці.
41. Проаналізуйте етапи формування малих груп у політиці.
42. Розкрийте сутність психології великих груп в політиці.
43. Проаналізуйте рівні розвитку спільності великих груп.
44. Розкрийте зміст психології масових політичних настроїв.
45. Проаналізуйте психологію масової свідомості і громадської думки.
46. Розкрийте структуру масової політичної свідомості.
47. Проаналізуйте динаміку масової політичної свідомості перед виборами.
48. Назвіть стихійні форми поведінки в політиці.
49. Розкрийте психологічні особливості політичних технологій.
50. Розкрийте сутність поняття «політичне рішення», класифікація політичних рішень.
51. Проаналізуйте етапи процесу прийняття політичного рішення.
52. Проаналізуйте психологію політичних конфліктів, джерела політичних конфліктів.
53. Розкрийте способи запобігання політичному конфлікту. Способи розв'язання політичних конфліктів.
54. Розкрийте сутність маніпуляцій в політиці, політичні міфи.
55. Проаналізуйте політичне насильство: умови виникнення й основні види.
56. Проаналізуйте масове і індивідуальне політичне насилля.
57. Розкрийте психологічний аспект аналізу феномена політичного тероризму.
58. Проаналізуйте особистість терориста: основні типові властивості.
59. Назвіть соціально-психологічні характеристики терористичних груп.
60. Охарактеризуйте психологічний аспект аналізу феномена політичного тероризму.

XI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Абизов В.Є. Політичне рішення: механізм прийняття / В.Є. Абизов, В.Г.Кремень. – К., 1995.

2. Абульханова К.А., Авцинова Г.И., Бодалев А.А., Васина Н.В. Политическая психология. - М., Екатеринбург: Академический прект: «Деловая книга», 2001. – 862 с.
3. Авторханов А. Технология власти / А. Авторханов. – М., 1991.
4. Архітектоніка образу ефективного політика: репрезентації в політичній свідомості молоді / Н. Дембицька, О. Валюк // Соц. психологія. - 2007. - № 2. - С. 27-40.
5. Бандурка А.М. Психология власти: Учеб. пособие для вузов / А.М.Бандурка, В.А. Друзі. – Харьков, 1998.
6. Бебик В.М. Політологія: теорія методологія, практика: Підручник / В.М. Бебик. – К., 1997.
7. Бойко-Бузиль Ю.Ю., Бойко А.Ю. Категорія правосвідомості та її сутність // Правові реформи в Україні: Збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (м. Київ, 16 жовтня 2013 року). – К.: НАВС, 2013.
8. Варій М.Й. Політико-психологічні передвиборчі та виборчі технології / М.Й. Варій. – К., 2003.
9. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку: Учебник / К.С. Гаджиев. – М., 2000.
10. Гаєвський А. Філософія політики: Навч. посібник / А.Гаєвський. – К., 1993.
11. Гозман Л.Я. Политическая психология / Л.Я. Гозман, Е.Б. Шестопал. – Ростов-на-Дону, 1996.
12. Головатий М.Ф. Політична психологія / М.Ф. Головатий. – К.: МАУП, 2006. – 399с.
13. Деструктивні технології виборчих кампаній: морально-політичний аспект / Л. Кочубей // Соц. психологія. - 2007. - № Спец. вип. - С. 142-149.
14. Динаміка політичної свідомості студентів у процесі виборчої кампанії 2004 року / М. Дроздова // Соц. психологія. - 2005. - № 4. - С. 32-43.
15. Живі архетипи: Навч. матеріали з політ. психології: політ. установки, символізм у політиці / О.М. Лозинський; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. - Л., 2005. - 81 с.
16. Зимичев А. Психология политической борьбы / А. Зимичев. - К., 1992.
17. Ідеальний політичний лідер в уяві студентів / С. Грабовська // Соц. психологія. - 2006. - № 4. - С. 28-37.
18. Інформаційні маніпуляції як можливість для саморозвитку / О. Плющ // Соц. психологія. - 2009. - № 3. - С. 40-49.
19. Інформаційно-психологічні детермінанти сучасних політичних процесів / Л.Є. Леонтьєва // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. - 2004. - Вип. 23. - С. 565-572.
20. Кирилук Ф.М. Психология и политика: Учеб. пособие / Ф.М.Кирилук, В.Г. Кремень, Ю.В. Ирхин. – К., 1993.
21. Лебон Г. Психология народов и масс. – СПб.: Питер, 2006. – 311 с.
22. Лісничий В.В., Грищенко В.О., Іванов В.М., Кінах М.В. Сучасний виборчий PR. - К.: Професіонал, 2004. – 384 с.
23. Матвеев С.О., Добродум О.В., Димова О.В. Політична психологія. - К.: ЦУЛ. – 2003. – 216 с.
24. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу / В.В.Москаленко – К., 2007.

25. Московичи С. Век толп / С.Московичи. – М, 1996.
26. Общественное мнение и власть: механизм взаимодействия.- К., 1993.
27. Оверченко А.І., Кашуба В.С. Використання засобів впливу у політичній агітації // Практична психологія та соціальна робота. – №12. – 2013. – С. 61-68.
28. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. – С.217-358.
29. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии / Ольшанский Д.В. – Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 496 с.
30. Особливості уявлень студентів про жінок - політичних лідерів / М. Дроздова // Соц. психологія. - 2012. - № 11. - С. 108-115.
31. Паблик рилейшнз. - М., 1998.
32. Пірен М. І. Основи політичної психології: Навчальний посібник. – К.: Міленіум, 2003. – 418 с.
33. Поведінковий підхід у політичній психології: термінологічний тезаурус, основні напрями і проблеми / М. Слюсаревський // Соц. психологія. - 2009. - № 6. - С. 3-21.
34. Политическая психология / Под общей ред. А.А.Деркача, В.И.Жукова, Л.Г.Лаптева. – М.: Академический проект, 2001. – С. 229-245.
35. Політична активність молоді: форми вияву та особливості трансформації / І. Білоус // Соц. психологія. - 2012. - № 10. - С. 25-34.
36. Політична еліта як психологічний феномен перехідного періоду / В.В. Москаленко // Вісник Харківського ун-ту. Сер. Психологія. - 1999. - № 432. - С. 241-246.
37. Політична психологія як наука: предмет і проблематика / М. Слюсаревський // Соц. психологія. - 2009. - № 5. - С. 3-20.
38. Політична свідомість українського суспільства: рік 2007 / В. Бебик, О. Василюшина, А. Фоміна // Соц. психологія. - 2007. - № 5. - С. 18-24.
39. Політична соціалізація молоді в сім'ї і становлення політичної психології індивіда / О.М. Чижова // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. - 2002. - Вип. 15. - С. 571-577.
40. Пропаганда як інформаційно-психологічний складник політичних процесів: Моногр. / Л.Є. Леонтєєва; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. - К.; Л., 2004. - 298 с.
41. Психология масс / Хрестоматия// Под ред. Д. Я. Райгородского. – Самара, 2006.
42. Психологічні прийоми в політиці: Навч. посіб. / Н.О. Сергієнко. – К.: МАУП, 2006. - 112 с.
43. Свенцицкий А.Л. Социальная психология управления/ А.Л. Свенцицкий. – Л., 1986.
44. Соціально-психологічні чинники формування політичної культури студентської молоді / В.М. Белова // Наука і освіта. - 2008. - № 7. - С. 26-30.
45. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого «Я» /З.Фрейд // Преступная толпа. – М.,1998.
46. Цуладзе А.М. Формирование имиджа политика в России / А.М. Цуладзе. – М., 1999.
47. Чалдини Р. Психология влияния / Р. Чалдини. - СПб., 2000.
48. Шестопал Е. Б. Политическая психология. – М, 2001. – 250 с.
49. Щёкин Г.В. Социальная теория и кадровая политика / Г.В.. Щёкин. – К., 2000.

Додаткова:

50. Ашин Г.К. Правящая элита и общество // Свободная мысль. –1993. – №7.
51. Войтасик Л. Психология политической пропаганды. – М.: Прогресс, 1991.
52. Вятр Е. Социология политических отношений. – М.: Прогресс, 2009.
53. Грин Р. Сорок восемь законов власти. - М.: Рипол Классик, 2001. – 574 с.
54. Дилигенский Г.Г. Социально-политическая психология. – М., 1994.
55. Дюверже М. Политические партии. – М.: Академический проект, 2000.
56. Зимбардо Ф., Ляйпе М. Социальное влияние. — СПб.: Питер, 2001.
57. Карпухин О., Макаревич Э. Формирование масс. Природа общественных связей и технологии “паблик рилейшнз”: Опыт историко-социологических исследований. — Калининград: ФГУИПП, 2001.
58. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы. – М.: Изд-во МГУ, 1991.
59. Любимый Я.В. Современное массовое сознание: динамика и тенденции развития. – К., 1993.
60. Назаретян А.П. Психология стихийного массового поведения. Лекции. – М.: ПЕР СЭ, 2001. – 112 с.
61. Ольшанский Д. В. Массовые настроения в политике. – М.: Прин-Ди, 1995.
62. Ольшанский Д.В. Психология масс. – СПб.: Питер, 2001. – 368 с.
63. Пашенцев Е.Н. Паблик рилейшнз: от бизнеса до политики. - М.: Финпресс, 2000. – 240 с.
64. Платон. Государство //Антология мировой политической мысли: В 5 т. - Т. 1.— М.: Мысль, 1997.
65. Почепцов Г.Г. Информационные войны. – М., – К., 2002.
66. Почепцов Г.Г. Психологические войны. - М.; К.: Рефл-бук, Ваклер, 2000. – 528 с.
67. Тернер Дж. Социальное влияние. – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
68. Фернхем А. Личность и социальное поведение / А. Фернхем, П. Хейвен. – СПб.: Питер, 2001. – 368 с.
69. Шерковин Ю. А. Психологические проблемы массовой коммуникации. – М.: Наука, 2003.

Інформаційні ресурси:

<http://www.referats.net/pages/referats/rkr/Detailed/17242.html>

http://www.i-u.ru/biblio/archive/olshanskiy_political_psihiligy_bases/5.aspx

<http://www.kursach.com/biblio/0005000/000.htm>

http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Pugach/26.php

<http://www.vuzlib.net/beta3/html/1/24581/24590/>

http://society.polbu.ru/pugachev_politology/ch52_all.html

<http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s01/z0001075/st000.shtml>

<http://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17231>